THE LANGUAGE USED IN ROMANIAN FAIRY TALES

Ioana-Steliana Tătulescu
PhD. student, University of Pitești

Abstract: Both romanian folk fairy tales and literary fairy tales are very similar. This resemblance comes from the fact that their composition must follow a certain pattern, a certain structure. The characters, always antagonistic, must symbolize the good and the evil. After the conflict between them, the good overcomes each time, because the fairy tales are deeply moralizing. The language of the fairy tales also has a specific character, similar to the language of Romanian folklore.
About the language used in the fairy tales we will try to talk about in this paper.

Keywords: fairy tale, language, orality, characteristics, structure.

Dintotdeauna, basmele au încântat copilaria a generații întregi, dar nu numai. Și-au îndreptat atenția spre ele importanți oameni de cultură, fiind o sursă de inspirație în operele lor, ori servindu-le ca material de cercetare. Unii dintre ei au devenit culegători de basme sau chiar autori - însuși luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu, numărându-se printre aceștia.

Basmele cu autori cunoscuți se numesc basme culte, spre deosebire de cele cu autori anonimi, care poartă numele de basme populare.

Atât basmele populare, cât și cele culte se aseamănă foarte mult. Această asemănare vine din faptul că alcătuirea lor trebuie să respecte un anumit tipar, o anumită structură. Personajele, întotdeauna antagonice, trebuie să simbolizeze binele și, respectiv, răul. În urma conflictului dintre ele, binele învinge de fiecare dată, deoarece basmele sunt profund moralizatoare. Limbajul basmelor are, de asemenea, un caracter specific, asemănându-se cu limbajul folclorului românesc.

Despre limbajul folosit în basme vom încerca să vorbim în cele ce urmează.

Oralitatea este caracteristica principală a basmului, datorită faptului că el a fost transmis de mii de ani prin viu grai:

Oralitatea, zicerea prin viu grai, așează basmul în timpuri imemoriale…[1]

Fiecare povestitor a adăugat câte ceva, după talentul fiecăruia, spre a capta atenția auditoriului. Tocmai de aceea se și întîlnesc mai multe variante ale aceluiași basm.

Stilul oral al limbajului basmelor crează acel farmec specific, fapt pentru care și autorii basmelor culte l-au păstrat.

[1] Nicolae Constantinescu, *Studiu introductiv* în *Basme Populare Românești (*Eugen Simion - coordonator*)*, partea I, Editura Academia Română – Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008,p. VIII;

Oralitatea face ca limbajul basmelor să fie simplu, direct, plin de viață, bogat în expresii populare.

Nicolae Constantinescu scria referitor la oralitatea basmelor:

Efect al oralității – unul dintre ele – caracterul formalizat sau stilul formular este vădit la toate nivelele basmului folcloric, de la cel de suprafață (formulele) până la cel de adâncime (structura).[2]

După cum nu există basm fără personaje fabuloase, tot așa nu există fără stereotipii, atât de formă, cât și de conținut.

George Călinescu scria cu privire la stereotipia basmelor:

Ceea ce izbeşte pe cercetătorul de basme este stereotipia lor, de unde şi legitimitatea până la un punct de a proceda, ca în ştiințele naturale, la clasificare. Ba unii chiar au restrâns studiul lor exclusiv la stabilirea universală a tipurilor. [...]. Oricât de ingenioasă e o asemenea clasificare, ce are meritul în tot cazul de a demonstra stereotipia basmelor, ea rămâne arbitrară, întrucât fantezia creatoare nu admite fixități şi absoluturi, dar mai ales pentru că infinita combinare de şabloane nu permite încadrarea unui basm la un singur tip şi ciclu.[3]

Deoarece tema articolului de față este aceea a limbajului folosit în basmele românești, vom prezenta în câteva cuvinte stereotipiile de formă.

Basmul este alcătuit după un tipar specific, acesta fiind tot un rezultat al oralității. Întâlnim formule de început, formule mediane și formule finale.

A fost odată ca niciodată este formula inițială cea mai scurtă cu care se încep toate basmele românești. În unele basme este mai completă: *A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi, nu s-ar povesti.*

În altele, este de-a dreptul laborioasă: *A fost odată ca niciodată; că de n-ar fi, nu s-ar mai povesti; de când făcea plopșorul pere și răchita micșunele; de când se băteau urșii în coade; de când se luau de gât lupii cu mieii de se sărutau, înfrățindu-se; de când se potcovea puricele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și s-arunca în slava cerului de ne aducea povești.* (*Tinerețe fără de bătrânețe și viață fără de moarte* - basm popular cules de Petre Ispirescu)[4]

Despre formulele inițiale Șăineanu spune, pe drept cuvânt:

Formulele inițiale sunt la celelalte popoare puțin numeroase și se mărginesc adesea la una singură, pe când ele îmbracă în basmele noastre o mare varietate, deși nu ating numărul superior al formulelor finale.[5]

Prin aceste formule ascultătorul intră în lumea fabuloasă a basmului ca printr-o poartă vrăjită.

Formula inițială este, de fapt, o convenție între povestitor și ascultător. Este o formulă a imposibilului, *odată ca niciodată.* Ascultătorul nu este mințit, de la bun început convine cu povestitorul în legătură cu veridicitatea celor povestite.

---

[2] Nicolae Constantinescu, *Op.cit.*, p. XII;
[3] George Călinescu, *Estetica Basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965, p. 317;
[4] *Antologie de Literatură Populară*, vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1953, p. 48;
[5] Lazăr Șăineanu, *Basmele române*, Editura Minerva, București, 1978, p. 142;

Totodată, formula inițială are în conținutul ei umor, deoarece basmele se spuneau la șezători, la clacă, unde oamenii aveau nevoie de bună dispoziție, iar cu ajutorul umorului povestitorul le putea capta mai ușor atenția.

Formula mediană este mai scurtă, scopul ei fiind acela de a menține trează atenția ascultătorilor.

De cele mai multe ori este în versuri:

Se luptară,/ se luptară/ zi de vară/ până-n seară,/ (*Țugulea - feciorul mătușii,* basm popular cules de Petre Ispirescu)[6]

Dumnezeu să ne ție/ Că cuvântul din poveste/ înainte mult mai este. (*Povestea lui Harap-Alb* - basm cult scris de Ion Creangă)[7]

Și merg ei o zi, merg două, și merg patruzeci și nouă… (Povestea lui Harap-Alb - basm cult de Ion Creangă)[8]

Un cărbune/ Ș-un tăciune,/ Spune, băiete, spune. (*Înșir-te mărgăritari* - poveste populară culeasă de Petre Ispirescu)[9]

Formula finală cunoaște o multitudine de variante. Prin această formulă ascultătorul este scos din lumea mirifică a basmului și readus în lumea reală. Cea mai des întâlnită formulă finală este *Iar eu încălecai pe-o șea și vă spusei dumneavoastră așa* (*Tinerețe fără de bătrânețe și viață fără de moarte* - basm popular cules de Petre Ispirescu)[10], completată uneori cu alte versuri, ca de exemplu:

Cine o știe mai bine, facă bine să ne-o spună. (*Voinic de Plumb* - basm popular cules de Vasile Bologa Ion)[11]

Iar eu încălecai p-un fus/Să trăiască cine-a spus! (*Tuliman* - basm popular cules de C. Rădulescu Codin)[12]

Mă suii pe un cărbune și n-am ce mai spune; m-am suit pe o custură ruginoasă și-o spusei cam mincinoasă. (*Ileana Cosînziana* - basm popular cules de Teofil Frîncu și George Candrea)[13]

Iar eu încălecai pe o viespe/Ș-o lăsai la dumneavoastră-n iesle,/Să te duci, cucoane, că ești stăpân/Să spui să-i dea și ei nițel fân. (*Sur-Vultur* - basm popular cules de Dumitru Stăncescu)[14]

Călinescu apreciază că tocmai aceste stereotipii au dus la dăinuirea peste timp a basmului: *care se păstrează […] din secol în secol cu o minunată statornicie, grație, pe de o*

[6] Eugen Simion (coordonator), *Op.cit.*, partea I, p. 895;
[7] Ion Creangă, *Povestea lui Harap-Alb*, 1979, pp. 16-17;
[8] *Ibidem*, p. 17;
[9] Eugen Simion (coordonator), *Op.cit.*, partea I, p. 240.
[10] *Antologie de Literatură Populară*, vol. II, *Op. cit.*, p. 55;
[11] *Ibidem*, p. 23;
[12] *Ibidem*, p. 185;
[13] *Ibidem*, p. 208;
[14] *Ibidem*, p. 406;

parte, spiritului celui pretutindenea foarte staționar și conservator al poporului de jos, iar pe de altă parte grație veșmântului stereotip pe care îl are sau la care tinde.[15]

Limbajul basmelor abundă de interjecții și onomatopee: *hâm! hâm!vai! bâldâbâc! of! caţa, caţa! teleap,teleap,teleap!* (Petre Ispirescu); *Cucurigu!boieri mari,/Daţi punguţa cu doi bani! Na!, Măi!, Mă! (Punguţa cu doi bani* - Ion Creangă), *Aho! Aho!, Hăis! Joian, cea!Bourean, Ti!, Hei...! Valeu...! (Ursul păcălit de vulpe* – Ion Creangă)

Acestea dau vioiciune narațiunii. Cu ajutorul lor basmul capătă culoare și viață.

Pe lângă interjecții întâlnim în basme numeroase figuri de stil – epitetul, comparația și, în special, antiteza și hiperbola.

Trăsătura definitorie a basmului este aceea de punere a personajelor în antiteză: unui personaj care simbolizează binele – de fapt, eroul basmului – îi corespunde un alt personaj care simbolizează răul. Sunt puse în antiteză bunătatea cu răutatea, isteţimea cu prostia, frumusețea cu urâțenia. Astfel, Făt-Frumos este frumos, isteț, bun la suflet, iar zmeul este urât, fără prea multă minte, rău. Fata moșului este frumoasă, harnică și bună la suflet, în timp ce fata babei este leneșă, urâtă și rea.

Eroii principali poartă cel mai adesea nume hiperbolice, tipice basmului, foarte puțin individualizate: *Făt-Frumos, Făt-Frumos cu părul de aur, Prâslea-cel-Voinic, Ileana Cosânzeana, George cel Viteaz.*

Frumusețea fizică a eroilor este, la rândul ei, hiperbolizată: *Cum îl văzură mesenii, îndată se rădicară şi se minunară; Făt-Frumos era atâta de mândru şi strălucitor, încât la soare te puteai uita, dar la el ba. (Făt-Frumos cu părul de aur* – basm popular cules de Petre Ispirescu)[16]

...Ileana Simziana, cosiță de aur, câmpul înverzește, florile-nfloreşte; ...vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era aşa de gingaş, încât îţi venea să o bei într-o bărdăcuţă de apă, perişorul subţire şi stufos îi cădea pe umeri în unde, faţa-i are pe vino-ncoace, ochii ăia marii, frumoşi şi vioi de te bagă-n boale, mânuşiţa aia micuţă şi picioruşul ca de zână... (*Ileana Simziana* – basm popular cules de Petre Ispirescu)[17]

...avea nişte haine de la Soare te puteai uita, dar la dânsa ba; (*Zâna munților* – basm popular cules de Petre Ispirescu)[18]

Basmele sunt înfrumusețate cu epitete care ilustrează mai expresiv calitățile și defectele personajelor, frumusețea locurilor sau bogăția palatelor: *împărat puternic şi mare; grădină frumoasă, bogată de flori şi meşteşugită nevoie mare; cei mai aleşi ostaşi; oameni voinici; fată frumuşică; pasăre uriaşă; un ginere prea frumos; împărat mare și puternic; cale lungă, depărtată; munți mari și înalți.*

Același efect îl produc și comparațiile: *cu nişte ochi cari străluceau ca nişte făclii; ea trecu podul mândră ca un voinic; somnul îl copleşeşte şi căzu ca un mort; pieri ca o nălucă.*

Tot ca o marcă a oralității sunt prezente diminutivele, repetiția, expresiile populare, forme populare ale verbelor și forme inverse ale acestora, uneori chiar cuvinte agramate.

---

[15] Eugen Simion (coordonator), *Basme Populare Românești*, partea a II-a, Editura Academia Română – Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008, p. 777.
[16] Eugen Simion (coordonator), *Op. cit.*, partea I, p. 468;
[17] *Ibidem*, p. 13;
[18] *Ibidem*, p. 468;

Exemple de expresii populare : *cerându-le câte-n lună şi-n soare; ei se fac luntre şi punte; se face leu-paraleu; fraţii săi îi poartă sâmbetele; ăst bine; că de unde nu, unde-ţi stau picioarele, îţi va sta şi capul; cum văzură pe Prâslea, o sfecliră; se făcea luntre şi punte; cum să facă, cum să dreagă; să te ţii, pârleo!; nu toate muştele fac miere; voi face pe dracul în patru; în casa noastră voi ca să cânte cocoşul, iară nu găina; ce-i trebuie chelului? Tichie de mărgăritar;*
Proverbe și zicători: *Se ţinea norocul după dânşii ca pulberea după câini; Bate toba la urechea surdului;* (*Fata săraculuicea isteaţă* – Petre Ispirescu)[19]

Exemple de repetiții: *şi se luptară şi se luptară; corbule, corbule; aproape, aproape;*
Exemple de cuvinte agramate: ***otărât***; ***cletenă*** *frânghia; ca să-i* ***cerce****; un răvăşel ce-i* ***dase*** *Prâslea; asupra* ***ţărei*** *sale; îi* ***sfârâia*** *călcâiele dinaintea* ***feţii*** *mele; ce să vă mai* ***spui****?;*

Forme inverse ale verbelor: *Cu săpălugă de aur* ***săpatu-te-am,***
Cu năstrapă de aur ***udatu-te-am,***
Cu ştergar de mătase ***ştersu-te-am.*** (*Cele douăsprezece fete de împărat şi palatul cel fermecat* – basm popular cules de Petre Ispirescu)[20]

Forme populare ale verbelor la timpul viitor: *Fată mare, fată mare! vino de mă sleieşte, că ţi-****oi da*** *apă rece,să te răcoreşti când t-****ei întoarce.*** (*Fata moşului cea cuminte* – Petre Ispirescu)[21]
...ştiu că ***ai s-o duci bine***. (*Aleodor împărat* – Petre Ispirescu)[22]

Diminutivele ocupă și ele un loc de frunte în basme, apropiindu-l mai mult pe povestitor de ascultătorii săi datorită familiarității ce se crează prin folosirea lor: *băieţii erau* ***mărunţei*** *şi stau lângă dânşii ca* ***ulceluşele***. (*Fata săraculuicea isteaţă* – Petre Ispirescu)[23] *Ţine asta,* ***leiculiţă****, de şterge cuptorul. Scoase* ***cuţitaşul*** *şi tăie* ***crăculiţa*** *de care erau atârnate.* (*Cele trei rodii aurite* – Petre Ispirescu)[24]

Modul de expunere este narațiunea, împletită pe alocuri cu dialogul.

Trebuie amintit faptul că între basmul popular și cel cult întâlnim și deosebiri din punct de vedere al limbajului – care face obiectul analizei de față - chiar dacă ambele sunt scrise în același stil specific oralității și respectă șablonul tipic cu formulele, funcțiile și motivele acestui gen de literatură.

În basmul cult se observă, în primul rând, amprenta proprie a autorului, amprentă care-l individualizează. Spre exemplu, un basm de Ion Creangă se diferențiază net de un basm scris de Mihai Eminescu. În timp ce la Creangă se râde copios, deoarece comicul este prezent la tot pasul în basmele sale – în care expresiile populare, diminutivele, proverbele și zicătorile sunt la ele acasă, la Eminescu personajele sunt mai romantice, iar descrierile locurilor mai poetice, creațiile sale îndemnându-te mai mult la visare.

De asemenea, narațiunea este mai fluentă, mai îngrijită în cazul basmului cult față de cel popular. Dialogul este și el mai prezent, chiar dacă acesta nu lipsește nici la basmele populare.

---

[19] http://www.povesti-pentru-copii.com/petre-ispirescu/fata-saracului-cea-isteata.html;
[20] Eugen Simion (coordonator), *Op. cit.*, partea I, p. 670;
[21] *Antologie de Literatură Populară*, vol. II, *Op.cit.*, p. 98;
[22] Eugen Simion (coordonator), *Op. cit.*, partea I, pp. 115-116;
[23] http://www.povesti-pentru-copii.com/petre-ispirescu/fata-saracului-cea-isteata.html;
[24] http://www.povesti-pentru-copii.com/petre-ispirescu/cele-trei-rodii-aurite.html;

Ca o concluzie după această succintă trecere în revistă a caracteristicilor basmului românesc din punct de vedere al limbajului, putem afirma că basmul este o narațiune structurată într-un tipar compozițional specific, cu formule inițiale, mediane și finale, cu un limbaj arhaic ce conține toate elementele oralității. Toate acestea, laolaltă cu celelalte caracteristici ale sale, fac din basm un gen literar de un farmec aparte, cu un limbaj simplu, însă înflorit cu multe figuri de stil, cu proverbe și zicători, cu versuri scurte. O comoară lăsată de moșii și strămosii noștri din vremuri străvechi, și – așa după cum spunea și marele nostru poet Vasile Alecsandri, *a le feri de nimicirea la care ar fi expuse cu timpul este o dorință patriotică; însă a ști a le păstra naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la șezători este o operă din cele mai meritorii.*[25]

BIBLIOGRAPHY

Alecsandri, Vasile, *Legendele sau basmele românilor*, Petre Ispirescu, Editura Codex 2000, București, 2008.
Antologie de Literatură Populară, vol. II, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1953;
Bârlea, Ovidiu, *Mică enciclopedie a poveștilor românești*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1976;
Călinescu, George, *Estetica basmului*, Editura pentru Literatură, București, 1965;
Creangă, Ion, *Povești, povestiri, amintiri*, Editura Steaua Nordului, București, 2015;
Creangă, Ion, *Povestea lui Harap*-Alb, Editura Ion Creangă, București, 1979;
Dan, Sergiu Pavel, *Fețele fantasticului*, Editura Paralela 45, 2005;
Eliade, Mircea, *Aspecte ale mitului*, Editura Univers, București, 1978;
Eliade, Mircea, *Sacrul și profanul*, Ediția a III-a, Editura Humanitas, București, 2005;
Gaster, Moses, *Literatura populară română*, Ig. Haimann, București, 1883;
Ispirescu, Petre, *Legende sau basmele românilor*, Editura Andreas, București, 2015;
Propp, Vladimir, *Morfologia basmului*, Editura Univers, București, 1970;
Propp, Vladimir, *Rădăcinile istorice ale basmului fantastic*, Editura Univers, București, 1973;
Simion, Eugen (Coordonator), *Basme Populare Românești*, vol. I și II, Editura Fundația Națională pentru Știință și Artă, București, 2008;
Șăineanu, Lazăr, *Basmele române*, Editura Minerva, București, 1978;
Todorov, Tzvetan, *Introducere în literatura fantastică*, Editura Univers, București, 1973;
Vrabie, Gheorghe, *Structura poetică a basmului*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.

Resurse electronice:

http://www.povesti-pentru-copii.com/petre-ispirescu/fata-saracului-cea-isteata.html, accesat în 27.05.2019;
http://www.povesti-pentru-copii.com/petre-ispirescu/cele-trei-rodii-aurite.html, accesat în 27.05.2019.

[25] Vasile Alecsandri în *Prefața* cărții *Legendele sau basmele românilor*, Petre Ispirescu, Editura Codex 2000, București, 2008.